

РОЗДІЛ V. ПЕДАГОГІЧНІ Й МЕТОДИЧНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

УДК 378.02:372.8

І. А. Біжко

Дніпропетровська державна фінансова академія

РОЛЬ СПРИЙНЯТТЯ І РОЗУМІННЯ У ПРОЦЕСІ ІНФОРМАТИВНОГО ЧИТАННЯ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ

У статті розглянуто роль сприйняття і розуміння у процесі інформативного читання. Досліджено процес сприйняття, визначено завдяки чому відбувається розуміння і засвоєння нової інформації при читанні англомовних текстів. З методичної точки зору надано визначення терміну «інформативне читання». Виявлено, які уміння необхідні для засвоєння нового матеріалу в процесі інформативного читання.

Ключові слова: сприйняття, розуміння, мислення, пам'ять, інформація, інформативне читання, тема, абзац, мета.

Постановка проблеми. Сьогодні велику увагу приділяють розкриттю ролі сприйняття і розуміння у процесі інформативного читання англомовних текстів, а також наданні характеристики видам інформативного читання.

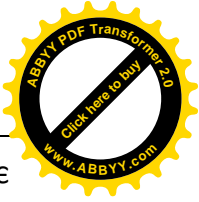
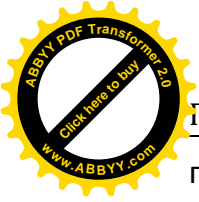
Аналіз актуальних досліджень. Дотепер у відомій нам літературі питання сприйняття і розуміння в процесі інформативного читання англомовних текстів розглядалися А. С. Балахановаим [1], В. А. Бухбіндером [2], С. К. Фоломкіною [13] та іншими вченими.

Мета статті – теоретично обґрунтувати роль сприйняття і розуміння у процесі інформативного читання англомовних текстів.

Поставлена мета статті вимагає вирішення таких завдань:

- 1) проаналізувати психологічні процеси сприйняття і розуміння у процесі інформативного читання;
- 2) надати методичні характеристики видам інформативного читання;
- 3) обґрунтувати принципи пошуку інформації в англомовних текстах.

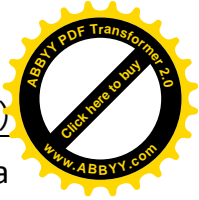
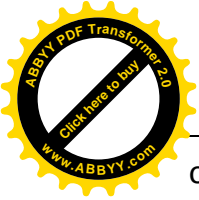
Виклад основного матеріалу. Сприйняття – це досвід, який виникає зі спогадів і в результаті відтворює пережите. Сприйняття – це процес відновлення переданої інформації автором тексту в свідомості читача [9, 84]. Воно закріплюється, зберігається й відтворюється надалі у формі впізнання вже знайомих предметів. Сприйняття слова завершується його впізнанням і відтворенням його слухомоторного образу [18, 201]. Впізнати слово – це ідентифікувати його як знайоме. Швидке впізнання можливе у відношенні добре знайомого слова [5, 15]. Розкриття змісту тексту будується на припущенні. У тексті, крім прагматичної інформації, відображається діалог автора з читачем, тому текст є актом комунікації. Досвід читача впливає на сприйняття інформації тексту. Рівень сприйняття визначається минулим досвідом, що дозволяє

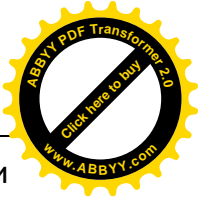
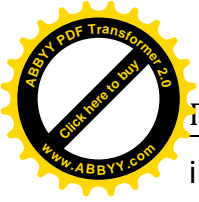
прогнозувати текст [9, 84]. При сприйнятті інформації важливу роль відіграє рівень розвитку розумової та пізнавальної діяльності. Сприйняття це не тільки розуміння інформації, але і відновлення уже існуючої. Сприйняттям керують індикатори, мета яких полегшити читачеві оволодіння інформацією. До індикаторів відносяться: ситуація, в якій необхідно зорієнтуватися; комунікативні завдання задані автором тексту; комунікативний намір; план, предмет, тема; шляхи викладання думок автора. Індикатори керування частково доступні читачеві з минулого досвіду і частково їх можна знайти в тексті [9, 85].

З психологічної точки зору сприйняття й розуміння тексту пов'язані з мисленням і пам'яттю. Сприймаючи текст, читач виділяє в ньому окремі елементи, які є для нього найбільш важливими й синтезує ці структури. Логічна й механічна пам'ять допомагає мисленню. Читач одночасно сприймає і осмислює інформацію. Рівень розуміння тексту, його повнота, глибина, точність залежить від якості сприйняття, а отже вміння сприймати й осмислювати текст є важливою складовою процесу читання. Глибина і точність є важливими показниками розуміння. Володіння головними ідеями і фактами тексту є критеріями розуміння. Осмислення виявляється в аналізі і синтезі інформації. Воно полягає у відтворенні змістових зв'язків у реченні. Осмислення нової інформації відбувається за умов розподілу тексту на частини або виділення головної думки. Відбір і оцінювання інформації сприяють її синтезу. Неодмінною умовою читання є встановлення логічного зв'язку між поняттями шляхом залучення наявних знань. Під час читання розуміння й сприйняття зливаються в єдине ціле. Читач згадує раніше одержані знання, відбирає з них ті, що необхідні в даній ситуації й пов'язує їх з новою інформацією. Читання незнайомого й важливого тексту є складним процесом, оскільки осмислення прочитаного неможливе або утруднене у випадку відсутності в читача відповідних знань або досвіду. Осмислення тексту відбувається при уважному читанні, володінням знаннями й уміннями їх застосовувати. Для запам'ятовування тексту людина намагається краще його зрозуміти й застосовує для цього різні прийоми: виділення змістових опорних пунктів або змістових ядер, антиципацію й рецитацію. Сприйняття тексту залежить від різних факторів, які впливають на швидкість переробки інформації. Високий рівень сприйняття залежить від інтересу, уважності, мірою знайомства з темою, рівнем розвитку умінь і навичок читання. Час сприйняття є індивідуально-психологічною особливістю. Умови для осмислення і розуміння забезпечуються при досягненні нормальної швидкості сприйняття [2, 47].

Пошукова діяльність у процесі читання ставить своїм завданням виявити ті ланки висловлювання, які повинні бути співвіднесені у процесі сприйняття окремих фраз, але цей процес має складний характер при пошуку [7, 356]. Функція розуміння полягає у виявленні основної ідеї тексту, значимих слів й синтагм, коротких фраз, які допомагають прогнозувати текст. Розуміння це результат складних психічних дій пов'язаних зі сприйняттям матеріалу, що

обумовлено умінням здійснювати операції кодових переходів, спрямованих на виділення значної або незначної інформації. Розуміння – це декодування повідомлення і його осмислення [8, 18]. Розуміння забезпечує комунікацію, яка здійснюється на базі мовного матеріалу. Для того, щоб зрозуміти текст читач спочатку сприймає загальну думку, потім виникають гіпотези про його подальший зміст. У випадку читання незнайомого тексту сприйняття починається з окремих слів і фраз. Розшифровка повідомлення і усвідомлення його зв'язності є актом розуміння. Розуміння – це пошук контексту, без нього не існують елементи висловлювання. Слова і фрази у тексті мають конкретне значення тільки за допомогою контексту. Розуміння є результатом осмислення, яке показує відношення об'єктів і явищ, про які йде мова в тексті до об'єктів і явищ реальної дійсності, зв'язків і відношень, які існують між ними, а також ставлення автора тексту до них [4, 14]. Розуміння здійснюється на різних рівнях, в різних планах, характеризується різною глибиною і якістю. Змістове сприйняття, мислення сприяють розумінню тексту. Пошук інформації і прийняття змістового рішення, різноманітні види фіксацій ув процесі інформативного читання вказують на розуміння тексту. Існують сім рівнів розуміння тексту: перший рівень – розуміння окремих слів; другий рівень – розуміння окремих словосполучень; третій рівень – розуміння окремих речень; четвертий рівень – розуміння загального логічного змісту тексту; п'ятий рівень – розуміння загального змісту тексту і його деталей; шостий рівень – розуміння нової інформації і емоціонального відношення автора до неї; сьомий рівень – розуміння логічної, емоціональної і вольової інформації [5, 100]. Рівні розуміння тексту не є послідовними етапами, які характеризують рівень володіння мовою. Кожен з цих рівнів може використовуватися читачем окремо у процесі читання. Розуміння пов'язане із сприйняттям і переробкою інформації. Виділяють три основні підходи розуміння: 1) розуміння як результат пізнавального процесу; 2) розуміння як процес; 3) розуміння як співвідношення процесу та результату [3, 104]. Існує низка умінь для досягнення розуміння текстів: швидко виділити в тексті знайому інформацію і використати її для розуміння змісту; встановити зв'язки між окремими словами; зрозуміти значення слова за контекстом або словотворенням. Пошук інформації відбувається за умов всіх рівнів розуміння тексту: з'ясування про що йде мова; розуміння про що говориться в тексті; проникнення в зміст викладання; розуміння змісту тексту. Високий рівень сприйняття та розуміння змісту тексту відбувається при швидкому читанні і створює умови для охоплення змісту повністю і миттєво [10, 145]. Під час швидкого читання створюється основа для опанування уміння пошуку головної інформації. Сприйняття змісту буває детальним або поверхневим і різним за швидкістю. Якість та кількість інформації залежить від уміння знаходити її на різних рівнях глибини та повноти [10, 140]. Щоб зрозуміти зміст тексту читачеві достатньо визначити тему, знайти головну і другорядну

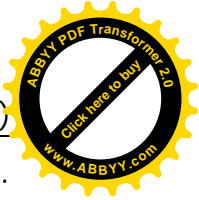
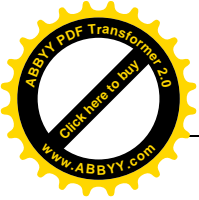

інформацію, узагальнити факти та встановити зв'язки між ними, встановити причинно-наслідкові зв'язки, зрозуміти підтекст, оцінити і спрогнозувати зміст. Розуміння відбувається глибше, якщо знання читача поєднуються із задумом автора. Текст, який містить нову інформацію розраховується на читача, який уже має досвід, знання стосовно інформації тексту. Знання і досвід створюють підтекст і вони дозволяють заповнити лакуни і пізнати денотати тексту.

Читання як мовна діяльність, пов'язана з інформаційною й пізнавальною діяльностями, займає особливе місце в утворенні, навчанні, вихованні й розвитку людини. Читання – це активний процес, що має свою мету, мотиви, установки й ціннісні орієнтації в процесі яких відбувається осмислення й розуміння інформації.

Інформативне читання є самостійним видом, функція якого пошук змістової інформації тексту. Проведена серія досліджень стосовно вивчення функцій предметного змісту, психологічних механізмів і вмінь інформативного читання [12, 29]. Інформативне читання – це мовна діяльність професійно компетентного читача, спрямована на нову й потрібну професійну інформацію тексту, яку він розуміє, оцінює, привласнює, задовольняючи інформаційні потреби і створюючи власну інформацію [1, 15]. Інформативне читання розділяється на три підвиди: оцінно-інформативне, привласнююче-інформативне, створююче-інформативне [12, 30]. Кожен з цих підвидів читання має визначення й характеристику. Оцінно-інформативне читання здійснюється, коли читач вникає у зміст тексту, зіставляє його з своїми знаннями. При цьому виді читання увага спрямовується на рематичний ряд, потім оцінюється важливість, корисність, новизна інформації і в результаті вирішується привласнювати її чи ні. Привласнююче-інформативне читання здійснюється при необхідності привласнити інформацію оригіналу в такому виді, в якому її подає автор. Створююче-інформативне читання – це діалог читача з автором тексту з приводу теми майбутнього висловлення [12, 30–32]. Мета інформативного читання – це пошук інформації в тексті. Цей вид читання містить у собі: вивчаюче, пошукове, переглядове й ознайомлювальне читання. Всі ці види мають загальну мету – знайти інформацію в тексті. При інформативному читанні читачеві не потрібно аналізувати лінгвістичні засоби, стиль або структуру тексту, потрібно лише читати для того, щоб познайомитися з змістом тексту. Синтетичне читання так само належить до інформативного, так як воно засновано на синтезі вже знайомих елементів і має безперекладний характер. У процесі інформативного читання увага читача спрямована на розуміння інформації. Вивчаюче, пошукове й переглядове читання мають такі цілі:

1. Ціль вивчаючого читання – аналіз тексту, окремого параграфу або відрізка тексту [11, 114]. Під час пошуку необхідної інформації швидкість читання уповільнена і читач може перечитувати текст кілька разів, поки не знайде необхідну інформацію.

2. Ціль пошукового читання – це пошук елементів необхідної інформації. Ступінь розуміння тексту може бути неповною, а швидкість читання високою.

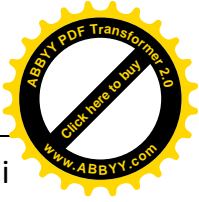
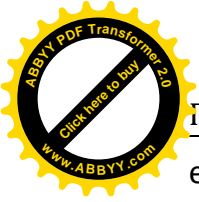
3. Ціль переглядового читання – це одержання загального уявлення про існуючу в тексті інформацію. Читач знайомиться зі структурою тексту, переглядає заголовки, підзаголовки, окремі абзаци, акцентує увагу на конкретних ключових словах за їх допомогою знаходить необхідну інформацію [13, 56].

4. Ціль ознайомлювального читання – пошук інформації, але увага приділяється вже існуючим знанням читача, які він відтворює у своїй пам'яті, а потім співвідносить їх з одержаною інформацією. Інформативний аспект читання – це задоволення професійних потреб. Читач приймає, оцінює, привласнює і використовує інформацію і в результаті формує власну.

Інформативне читання спрямоване на невідоме, зміст, рематичний та предикативний ряди. У процесі читання іде перехід від синтагматики до парадигматики по каналу «знак-концепт», коли слова й словосполучення формують у тексті заданий автором концепт, не новий, але значимий для читача [12, 28].

Інформативне читання має три групи комунікативних ефектів: перша група призначена для оціночно-інформативного читання містить у собі конкретизацію, уточнення ієрархії предикатів, рем; відмінність значень і змісту тексту і співвідношення їх з своїми. Друга група призначається для привласнююче-інформативного читання і складається з виділення ієрархії предикатів, рем, фіксації значень, набуті індивідуального досвіду; зміни системи мотивів, цінностей і цілей, організації наукової та навчальної діяльності. Третя група належить до створююче-інформативного читання і в ній виділяються такі комунікативні ефекти: виділення ієрархії предикатів, рем, присвоєння загальноновживаних значень, створення на цій основі нових з метою обміну; зміна обсягу й властивостей значень в партнерів по спілкуванню, спонукання до навчальної, суспільної й наукової діяльності [12, 30–32]. Виділені комунікативні ефекти відіграють важливу роль у навчанні інформативному читанню. Читач, який володіє перерахованими комунікативними ефектами й уміннями буде застосовувати їх у своїй роботі з текстом та зможе без перешкод самостійно знаходити необхідну інформацію, привласнювати й застосовувати її. Інформативне читання дає змогу читати автентичні тексти й використовувати інформацію оригіналу без переформулювання або перекручування змісту, що часто зустрічається в адаптованих або перекладених текстах.

У процесі читання читач сприймає букви, здобуває інформацію з тексту і осмислює її. Сприйняття букв і здобуття інформації базується на текстовому матеріалі і відображається в повноті і точності розуміння. Розуміння мовного матеріалу і розуміння змісту тексту можливе у процесі опанування таких умінь: зрозуміти граматичну структуру речення; пізнати знайоме слово в будь-якій граматичній формі; зрозуміти слова, які виражають зв'язки і відношення між

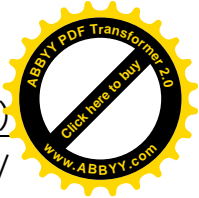
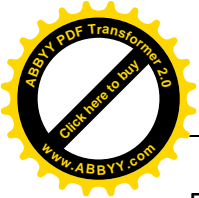

елементами тексту; спрогнозувати кінець речення або групи речень. Наступні уміння пов'язані з незнайомим мовним матеріалом: зрозуміти значення незнайомого слова; зрозуміти зміст речення. Уміння, які пов'язані з розумінням змісту тексту: зрозуміти загальний зміст; головні думки тексту; виділити змістові вежи; розподілили інформацію на головну і другорядну; зрозуміти загальний логічний план і встановити змістові відношення між частинами тексту; об'єднати змістові факти в єдине ціле; спрогнозувати продовження тексту; надати оцінку тексту [6, 21]. Розуміння є процесом установаження, накопичення нової інформації з постійним поверненням до вже існуючої. Воно не об'єднує всі свої стадії, а змінює кожну наступну, яка знаходиться під впливом попередньої. Процес розуміння складається з: висунання гіпотези стосовно змісту тексту, суб'єктивної оцінки тексту, пошуку головної і другорядної інформації, розуміння окремих слів, речень або абзаців, рецепації прочитаного, об'єднання усіх умінь. Розуміння завершується підтвердженням або відхиленням раніше висунутої гіпотези, а також обґрунтуванням уже наданої суб'єктивної оцінки тексту.

Висновки. У процесі інформативного читання важливим фактором є розуміння цілих, зв'язаних речень. Уміння знаходити в реченні, абзаці або в цілому тексті головне сприяє розумінню. Ще один спосіб розуміння здійснюється за допомогою анотування чи реферування. Уміння сприймати і впізнавати систему мовних засобів є важливим для цього виду читання. Цілісність аналізу та синтезу, індукції та дедукції також важливі для розуміння текстів. Типи текстів, рівень їх інформаційної насиченості впливають на якість розуміння тексту. Але розуміння не обмежується тільки кількістю інформації тексту. Рівень знань, досвіду, уважності, сприйняття, пам'яті, мислення читача також впливають на якість розуміння тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балаханов А. С. Методика обучения иноязычному информативному чтению в неязыковом вузе : автореф. дис. На соискание учёной степени канд. пед. наук / А. С. Балаханов. – К., 1990. – 15 с.
2. Бухбиндер В. А. Проблемы текстуальной лингвистики / В. А. Бухбиндер. – К. : Вища шк., 1983. – 47 с.
3. Дроздова Т. А. Психологические особенности понимания текста как процесса / Т. А. Дроздова // Психологические механизмы порождения и восприятия текста. – М., 1985. – 107 с.
4. Зимняя И. А. Понимание как результат рецептивных видов речевой деятельности / И. А. Зимняя // Психология и методика обучения чтению на иностранном языке. – М., 1978. – 4 с.
5. Клычникова З. И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке / З. И. Клычникова. – М : Просвещение, 1973. – 100 с.
6. Кривченко Т. А. Обучение информативному чтению / Т. А. Кривченко. – Ижевск, 2001. – 21 с.
7. Лурия А. Р. Язык и сознание / А. Р. Лурия. – М. : Из-во моск. ун-та, 1979. – 356 с.
8. Миронова М. В. Психология и социология чтения / М. В. Миронова. – Ульяновск, УлГТУ, 2003. – 18 с.
9. Пёчке Г. Рецепция текста и управление реципиентом / Г. Пёчке // Вопросы методики преподавания иностранных языков в техническом вузе. – Пермь, 1974. – 84 с.

10. Рогова Г. В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г. В. Рогова, Ф. М. Рабинович, Т. Е. Сахарова. – М. : Просвещение, 1991. – 145 с.
11. Соловова Е. Н. Практикум по базовому курсу методики обучения иностранным языкам/ Е. Н. Соловова. – М. : Просвещение, 2004. – 114 с.
12. Серова Т. С. Психологические и лингводидактические аспекты обучения профессионально-ориентированному иноязычному чтению в вузе / Серова Т. С. – Свердловск : Из-во уральского ун-та, 1988. – 29 с.
13. Фоломкина С. К. Обучение чтению на иностранном языке в вузе / С. К. Фоломкина. – М. : Высшая школа, 2005. – 56 с.

РЕЗЮМЕ

И. А. Бижко. Роль восприятия и понимания при информативном чтении англоязычных текстов.

В статье рассмотрена роль восприятия и понимания в процессе информативного чтения. Исследован процесс восприятия, определено, благодаря чему происходит понимание и освоение новой информации при чтении англоязычных текстов. С методической точки зрения дано определение термину «информативное чтение». Выявлено, какие умения необходимы для освоения нового материала в процессе информативного чтения.

Ключевые слова: восприятие, понимание, мышление, память, информация, информативное чтение, тема, абзац, цель.

SUMMARY

I. Bizhko. The role of perception and understanding in the process of informative reading of English text.

In the article the role of perception and understanding is examined in the process of the informative reading. The process of perception is investigated, it has been determined due to what are understanding and mastering of new information during reading of English texts. As for the methodical point of view determination the informing reading is given. It has been found out which abilities are necessary for mastering of new material in the process of the informative reading.

Key words: perception, understanding, thinking, memory, information, informative reading, theme, paragraph, aim.

УДК 378.147:372.881.1–004.3

О. С. Черняхович

Національний університет «Кієво-Могилянська академія»

ЗМІСТОВІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З КОМП'ЮТЕРНОЇ ТА ПРОГРАМНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

У статті проаналізовано поняття «готовність», «професійна готовність», «готовність до професійного іншомовного спілкування», і розглянуто структурні й змістові компоненти та особливості останньої для майбутніх фахівців з комп'ютерної та програмної інженерії з огляду на специфіку їх фаху.

Ключові слова: готовність, готовність до діяльності, професійна готовність, готовність до професійного спілкування.